

ГЛОБАЛНИЯТ КЛИМАТИЧЕН ПРОБЛЕМ И ПОЛИТИКАТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Доц. д-р Георги Маринов

GLOBAL CLIMATE PROBLEM AND THE EUROPEAN UNION POLICY

Assoc. Prof. Georgi Marinov, Ph.D

Abstracts: The article treats EC standpoint and policy on the problems of climate changes. It emphasizes different aspects of the Union,s climate policy as well the concurrent problems

Key Words: global climate, problems, decisions at forums, EC - policy and Bulgaria

Изминалото десетилетие премина през доста знакови събития и процеси. Едно от тях е обявяването на климатичните промени за може би най-голямото предизвикателство пред човечеството през този век. Дали за човечеството или за голямата геополитика и геоикономика - това остава все още открит въпрос? Едно не подлежи на съмнение: водещите субекти в глобалната геополитика използват (експлоатират) темата в преследването на разнопосочни интереси, които в редица случаи най-малкото обръкват представите за същността и значимостта на проблема. Зад прокламираните и афиширани действия за решаване на различни аспекти на проблема често пъти прозират цели, които преследват интереси със сериозна доза геополитически и геоикономически привкус. Европейският съюз е един от субектите, който вкара трайно във външнополитическата си стратегия този проблем и обяви предизвикателството за стратегическа цел в своето бъдещо развитие. Така или иначе, един официално обявен (но не докрай официално доказан от науката) значим за цялото човечество проблем, вече двадесет години не слиза от международната сцена и е един красноречив пример за дълбочината и сложността на противоречията между субектите в глобалния свят.

„КЛИМАТИЧНАТА” ГЕОПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Прекомерната и целенасочена „експлоатация” на темата на наднационално равнище в евросъюза, принуждаването по силата на различни общности политики (предоставянето на национален суверенитет) да се вкарат в общо русло всички страни-членки в нова обща политика, която условно наричаме „климатична” („де юре” тя не е формулирана и наложена официално като общностна), обявяването за стратегическа цел лидерстваща роля на ЕС при решаването на проблема, подсказва, че наднационалният елит на съюза е приел втората научна теза за меродавна, която изискваща бързи, радикални дългосрочни решения и неотложни действия от страна на наднационалното управленско равнище.

Климатичната стратегия на ЕС

Стратегията води началото си от Лисабонската стратегия (2000 г.). С една година закъснение (2001 г.) беше одобрена и петата област на План 2000 - екологията. Формулирани бяха известните сега цели, но не добре заложили във времеви хоризонт: намаление на вредните емисии през 2010 г. с 20% спрямо 1990 г., постигане на 5,75% дял на биогорива в транспортния енергиен микс и други задачи за намаляване на енергийното потребление, повишаване на енергийната ефективност. В План „Европа 2020“ с още неясна визия нова стратегия за развитие на евроръководството (вж. сп. Бизнес посоки, кн.1-2, 2010 г.) проблемът за изменението на климата се залага като стратегическа цел и област, наравно с икономическия растеж, заетостта, бедността, образованието. В този план са открити следните цели в областта на климатичните промени, които параметрират и стратегията на евроръководството:

1. Европейският съюз потвърждава досегашната формула 20:20:20: до 2020 г. за намаление на енергийното потребление с 20%, увеличаване на енергийната ефективност с 20% и постигане на относителен дял от 20% на биогорива в транспортния микс.

2. Засилване на мерки и други екологични изисквания към различните производители и потребители. Въвеждат се нови технологии за почистване, екологични такси за автомобилите, екологични данъци (например в Холандия екоданъкът ще се начислява на един км пробег и ще се контролира от GPS системите в колите), разработват се нови модели екологични системи за автомобилите, саниране на сградния фонд, обхващане с мониторинг на по-голям брой фирми-производители и др. Увеличаване на европейското законодателство в тази област, но засега индикациите сочат допълнително финансово обременяване и на бизнеса и на потребителите без точна яснота за желаните очаквани ефекти.

3. По специално финансиран проект, неправителствената организация „Европейска климатична фондация“ разработи и представи на наднационалното управленско равнище и на европейската гражданска общност т.нар. „Пътна карта 2020: практическо ръководство за просперираща, нисковъглеродна Европа“. Евроръководствената стратегия, която се внушава е възможната алтернатива в следващите 40 години Европейският съюз да намали парниковите газове с 80%. Пътната карта е възприета от ЕС и предстоят основните и положения да бъдат облечени в съответни директиви. Три аспекта впечатляват в тази карта: **икономическият аспект** - евроръководството да излезе на водещи позиции в света в производството и приложението на енергийни високи технологии, **финансовият аспект** - заделяне на огромни финансови ресурси за дългосрочни енергийни проекти, **геополитическият и геоекономическият** - намаляване на енергийната зависимост от Русия и евентуално диверсифициране на внос на енергоносители чрез доставки на електроенергия като се използват слънчевата и геотермална енергия от Северна Африка (на практика нова енергийна зависимост от политически нестабилни държави). За България има внушение да се насочи към развитие на мощности за генериране на електричество от слънчева енергия.

4. Доразвитие и активизиране на международната квотна търговия с вредни емисии. ЕС поставя (едностранно) задачата до 2015 г. да се разшири тази търговия, освен в рамките на ЕС, и в рамките на ОИСР, а до 2020 г. да се привлекат и нововъзникващите икономики. Търговията с вредни емисии е най-динамично

развиващият се пазар в международната търговия и с изключително висока норма на печалба. Към 2010 г. търговията с квоти вредни емисии се оценява на около 130 млрд. дол. и се прогнозира да достигне над три трилиона през 2020 г. Най-развит е пазарът в рамките на евросъюза, което обяснява силната заинтересованост на ЕС да го управлява и контролира. Международната търговия с квоти включва принципно нов ресурс стока - услуга, при това много печеливш. Може да се говори не само за нарастващ сегмент в международната търговия, но и в реалния сектор. Перспективата за неговата бъдеща „виртуализация“ вещае нови огромни капиталови потоци, които ще циркулират в глобалната финансова система

5. ЕС потвърждава в „Европа 2020“ своята (гео)политическа решимост да изпълнява лидерска роля в глобален мащаб в областта на климатичните промени и всички свои ангажменти от Протокола от Киото и по останалите договорености досега. ЕС има малки предимства пред такива големи замърсители като САЩ и Китай: за периода 2005 -2006 с 0,8%, а към 2008 г. съкращаване с 12% спрямо избраната базова година за сравнение - 1990 г. Това постижение се дължи най-вече на спадане на редица промишлени производства, особено в новоприетите страни и въвеждане на нови технологии за очистване в водещите страни на ЕС. Има се предвид също и изтеглянето или концентрирането на изток на производството на цимент и металургични изделия, в т.ч. и в новоприети страни в ЕС.

6. Европейският съюз потвърждава своите позиции и ангажменти от форума в Копенхаген, независимо, че той няма юридическа сила за участващите страни:

- **Основният ангажимент:** свиване на вредните емисии в ЕС с 20% до 2020 г. и готовност до 30% ако останалите участници във форуми поемат адекватни задължения. Други държави, особено големите замърсители (САЩ, Китай, Индия и др.) поемат и по-големи цифри, но и с тях те не се доближават до равнищата от 1990 г. Затова експертите считат, че задачата през 2020 г. да не се допуска повече от 2 градуса глобално затопляне е дали ще се постигне и очакваната цифра най-вероятно е 3,5 градуса.

- **Финансовите ангажменти:** тъй като климатичният проблем придоби геополитически и геоикономически измерения (преразпределение на сфери на влияние и контрол на нови ресурси) и от общочовешки проблем се трансформира в „търговска сделка“ (търговия с квоти, технологии, инвестиции) Европейският съюз се налага да отделя значителни финансови средства. Финансовият аспект се анализира от различни гледни точки, но най-вероятният е, че става въпрос за грандиозна глобална икономическа (естествено геополитическа и геоикономическа) сделка, която в дългосрочна перспектива ще мобилизира стотици трилиони долари! Повечето оценки сочат финансова необходимост само за адаптация на развиващите се страни към проблема в размер на около 100 млрд. дол. годишно? Развиващият се свят определи своите потребности за 274 млрд. евро само през периода 2010-2012 г.! За същият период ЕС е обещал 7 млрд. евро! Необходимите средства, според идеята, лансирана в Копенхаген ще трябва да се акумулират в т.нар. „зелен фонд“, който трябва и да бъде механизма за тяхното управление. Именно огромните пари, които се очаква да се мобилизират по климатичния проблем „мобилизира“ и големите играчи и финансови акули в глобалната икономика, без да се чака окончателната присъда на науката – има ли такъв проблем и какви са неговите реални параметри? Още няма оценки какви ще бъдат приблизително

обемите на инвестиционните средства за развие на нови технологии за решаването на различни аспекти по климатичния проблем.

Проблемите на ЕС по климатичния проблем

Действията на наднационалното равнище по въпроса за климатичните промени пораждат редица въпросителни, които не следва да се подминават или тушират, а следва да се изясняват в реално време. Някои мотиви на наднационалното равнище по климатичния проблем не са достатъчно убедителни като визия.

а) икономически: какво се преследва - решаване на енергийните проблеми с цел елиминиране в голяма степен на енергийната зависимост на съюза от външни фактори (най-вече от доставките на енергоносители от Русия) чрез разработване на иновационни възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и внедряването на енергоспестяващи и щадящи замърсяването на природата и на атмосферата технологии

б) технологически: изпреварвайки други държави, особено Китай, да лидерства и в производството и търговията с високи енергийни технологии. Една компенсация за технологичното изоставане в повечето други икономически сфери от водещите технологични сили в света.

в) геополитически: да бъде водещ лидер в тази област (приемайки втората научна хипотеза) с което да увеличи своя международен имидж (а също и сред страните-членки) и по този начин да компенсира своето икономическо и технологическо изоставане от другите водещи сили в глобалния свят - САЩ, Япония, Китай

г) Разногласията: те се проявяват в различни посоки:

- финансовата криза прави амбициозните цели на евроръюза нереални и в ущърб на икономиката на ЕС като цяло и на отделни нейни членки. В тази връзка тече процес на лобиране и „bargening” (пазарлъци) между отделните страни-членки. „Дебатът” върви по **обхвата** на климатичния пакет (Полша настоява за смекчени позиции във въгледобива и търговията с квоти в този отрасъл, Англия предлага да бъде изключена авиацията, Германия и Италия са с опасения за силно снижаване на конкурентоспособността на тежките индустрии на евроръюза и пр.),

- **прекомерните финансови ангажименти** на евроръюза без достатъчна яснота в крайните цели и ефекти

- **съмненията на научни кръгове** за същността на проблема с климатичните промени и очаквани нови проблеми като следствие от предприетите мерки (например изостряне на продоволствения проблем поради засяване на все нови и нови площи с технически култури за производството на биогорива)

- неизяснени **критерии за приноса** на отделните страни-членки + неясни механизми за **компенсиране** на бъдещи загуби и пр.

Като цяло се поражда съмнение, че прекомерна амбициозна цел за лидерска позиция в глобалния свят по този въпрос може да замени приоритетите за развитие

на евроръюза, които са по-важни от недоказания от науката проблем за климатичните промени.

д) **Стратегическите партньори:** те са САЩ, Япония и други развити страни, както и новоразвиващи се икономики като Китай, Индия, Русия, Бразилия и др. Задачата на ЕС бе да играе „първа цигулка” сред стратегическите партньори. Но от факта, че евроръюзът не успя да наложи своите позиции и дългосрочни виждания по проблема на форума в Копенхаген, все по-силно е усещането, че инициативите се поемат от САЩ и Китай. Тази тенденция поставя под съмнение стратегическата цел за постигането на големи геополитически дивиденди при лидерстваща роля на евроръюза, особено по отношение на развиващите се страни, а също така и за геоикономически и технологически ползи и предимства в глобалния свят.

е) **Приоритетите на ЕС:** без да навлизаме в дълбочина на въпроса определянето на ангажиментите на ЕС в различни аспекти по климатичния проблем е възможно да застраши истинските приоритети на евроръюза. На първо място става въпрос за икономическото и социално сближаване на изостаналите страни-членки и региони (от три до десет пъти) към определените индикативни равнища в поносимо за народите на тези страни равнища (75% от средното за евроръюза). Остава ли Политиката за икономическо и социално сближаване истинският и най-важен, безспорен приоритет на съюза?

Позицията на България.

Тя определено е доста объркана като философия и последователни реални действия. На практика България следва стратегията на ЕС. Както и по-останалите въпроси на евроръюза през последните години е действано мудро, със забавяни във времето мерки, което отне реална възможност страната да се включи в механизма на квотната търговия с вредни емисии. Фактът, че тази възможност се обсъждаше месеци наред от правителството като реална антикризисна мярка говори за смущаваща дълбочинна неяснота на оторизираните у нас органи. Така или иначе след закъснялата организация (регистър на фирмите -замърсители, разпределение на квоти, възможност за он-лайн търговия и др.) през м. юни Конвенцията на ООН по климата отне акредитацията на България поради проблеми в качеството на измерване, мониторинг и докладване на парниковите емисии. Така, може би единствения „положителен ефект” от затихващата българска икономика (силно намаление на изхвърляните вредни емисии) не може да бъде оползотворен. На повече от 1 млрд. дол. приходи изчислява екоминистерството от продажба на натрупаните излишни квоти. Затова **първото действие** на българското правителство в рамките на ЕС е да прехвърли неизползваните квоти за по-късен период (примерно за 20120-2020г.), което едва ли ще стане за целия обем квоти. Надеждата е за 80%, а останалите да бъдат продадени. На **второ място**, България поддържа обща позиция на евроръюза по схемата „ангажимент срещу ангажимент”. На **трето място**, приносът във финансирането на слабо развитите страни да става съобразно БВП и равнища на екологична замърсеност (друго предимство!). В крайна сметка България ще се подчини на общата позиция на евроръюза и като се има предвид амбициозната цел на ЕС за постигане на лидерска роля по проблема едва ли са възможни търгуване на дивиденди за страната. Засега е определена вноската от скромната сума от 20 хил. евро годишно в общия фонда на ЕС за развиващите се страни, възлизаща на 7,2 млрд. евро за периода 2010 - 2012 г. По-важното е, че се налага подхода за развитие на нисковъглеродна икономика на България. Енергийната стратегия, която

правителството разработи обаче не дава нужната яснота по въпроса, а продължава да е „огледало” на сложната геополитическа ситуация, в която България е през последните две десетилетия. В конкретен план се оказва неготовност на бензиностанциите за постигане на задачата за дела на биогоривата в енергийния транспортен микс, неготовност на националната енергийна система да поеме генерираната електроенергия от вятърни и соларни мощности (само 17%), проблеми с инвестирането на допълнителните електропроводни линкове, въпросителните около терените (особено земеделските) за изграждане на такива мощности, трудно преодолими противоречия между енергийните лобита (въглищни, ядрени и ВЕИ) и други, главно от организационен характер проблеми. Като цяло не се открива перспективна яснота и по националната енергийна стратегия и развитието на енергетиката като енергиен модел.

„Климатичната стратегия” на ЕС, която се оформя де факто и де юре след приемането на Лисабонската стратегия (на базата на първите доклади за климатичния проблем) придоби някаква по-ясна насоченост като визия на ЕС през последните години с решения, които трудно могат да се приемат като последователни и добре обосновани.

Науката още не дала окончателен отговор за истинската същност на проблема. Има няколко тези. **Първата** е, че през последните десетилетия се наблюдава **най-висока слънчева активност** от 1000 години насам. В сп. „Nature” (най-престижното в тази област списание) през 2004 г. се публикуват резултатите от това изследване, обхващащо период от 11400 г. , т. е от последния ледников период до наши дни. Особено прецизни са да периода през последните три хиляди години, поради наличието още на жизнени дървета-саквои от онова време. **Изводът:** непознатото досега мощно излъчване на Слънцето е **основната причина** за глобалното затопляне и топенето на ледниците (с тревожно висока скорост). **Втората теза** се свежда до **неконтролираното нарастващо изхвърляне** в атмосферата на вредни емисии (резултат от засилен индустриална дейност), които създават парниковия ефект. Тази хипотеза е застъпена в няколко широко известни доклади (2001 и 2007 г.) на Междуправителствения панел за промените на климата (МППК), също от световно известни учени и общественици. Един от най-активните е CRU (Climate research unit), локализиран в не особено престижния Университет на Източна Англия. Непосредствено преди форума в Копенхаген станаха широко известни данни, че учените от този център са фалшифицирали научните изводи за причините за климатичните промени. Има и **трета научна теза**, която съвсем обърква представата за проблема, но не може да се отрече нейната логичност! Съгласно проучвания на Центъра за екология и хидрология на Англия замърсяването на атмосферата има **положително** следствие - **забавяне на глобалното затопляне!** Неприятен е фактът, че отсъства научен консенсус по един, издигнат в глобална величина проблем, което поставя под съмнение и политическия консенсус? Засега глобалният управленски елит е приел втората теза и трансформира с голяма лекота проблема в глобална икономическа, финансова и търговска сделка. Първата и третата тези са изцяло игнорирани на форума в Копенхаген. Затова остават редица съмнения!